

Ruben Willaert
restauratie & archeologie
decoratie

GEEFT HET VERLEDEN EEN TOEKOMST

Noordhoekstraat (De Panne, West-Vlaanderen)

Projectcode: 2020A175
Februari 2020

ARCHEOLOGIENOTA
BUREAUONDERZOEK (FASE 0)
DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Aaron Willaert, Floortje Heirman

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Ruben Willaert, OE/ERK/Archeoloog/2015/00069

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

1	Resultaten van het bureauonderzoek	7
1.1	Administratieve gegevens	7
1.2	Onderzoeksoopdracht.....	9
1.2.1	Doelstelling.....	9
1.2.2	Onderzoeksvragen	9
1.2.3	Juridische context	9
1.2.4	Randvoorwaarden	9
1.2.5	Archeologische voorkennis van het terrein	10
1.3	Werkwijze en strategie.....	11
1.3.1	Methode.....	11
1.3.2	Fysisch geografische situatie	11
1.3.3	Historische context en bekende archeologie	11
1.3.4	Archeologische indicatoren.....	11
1.3.5	Verstoringshistoriek.....	12
1.3.6	Introductie tot het projectgebied.....	13
1.3.6.1	Ruimtelijke situering	13
1.3.6.2	Geplande werken.....	14
1.4	Assessmentrapport.....	16
1.4.1	Fysisch geografische en geologische situatie	16
1.4.1.1	Landschappelijke situering	17
1.4.1.2	Tertiaire lithostratigrafie	20
1.4.1.3	Quartaire lithostratigrafie.....	21
1.4.1.4	Bodemvormingsprocessen	23
1.4.2	Historische en archeologische voorkennis	24
1.4.2.1	Overzicht van de gekende archeologische waarden.....	24
1.4.2.2	Historische context en bekende archeologische vindplaatsen	30
1.4.2.3	Archeologische indicatoren en cartografische bronnen	35
1.4.2.4	Huidige gebruik en verstoringen	39
1.5	Synthese.....	43
2	Bibliografie.....	45

FIGURENLIJST

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).	8
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).	8
Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	13
Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).	14
Figuur 5: Verkavelingsplan (Bron: opdrachtgever).	15
Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).	17
Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).	18
Figuur 9: Profiellijnen hoogteverloop (Bron: Geopunt).	19
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	20
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).	21
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Sequentiekaart	22
Figuur 13: Verklaring van de profieltypen.	22
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op de Bodemkaart (Bron: Geopunt).	23
Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).	25
Figuur 16: Schematische voorstelling van de verschillende landschappen van het wadgebied in relatie met de waterstanden. HWs: gemiddeld hoogwater bij springtij, HWd: gemiddeld hoogwater bij doodtij, LWs: gemiddeld laagwater bij springtij (Bron: Baeteman, C. 2007. p.4.)	30
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).	36
Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).	37
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, oktober 1917 (Bron: Memory Maps 20-19NE-3-1017).	38
Figuur 22: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 12 april 1945 (Bron: Dotka).	38

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).....	39
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1989 (Bron: Geopunt).....	40
Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).	40
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2005-2006 (Bron: Geopunt).	41
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, zomeropnamen, 2009 (Bron: Geopunt).....	41
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).....	42
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).....	42

TABELLENLIJST

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek..... 7

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens. 16

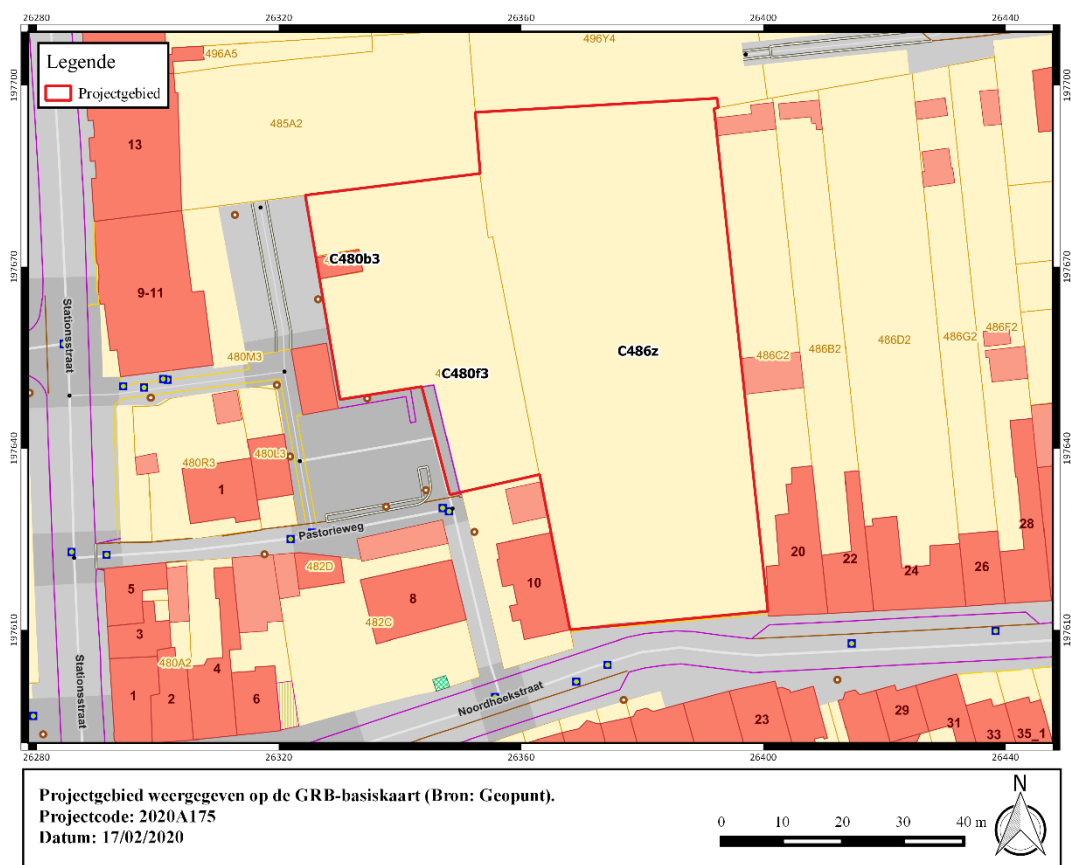
1 Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Administratieve gegevens

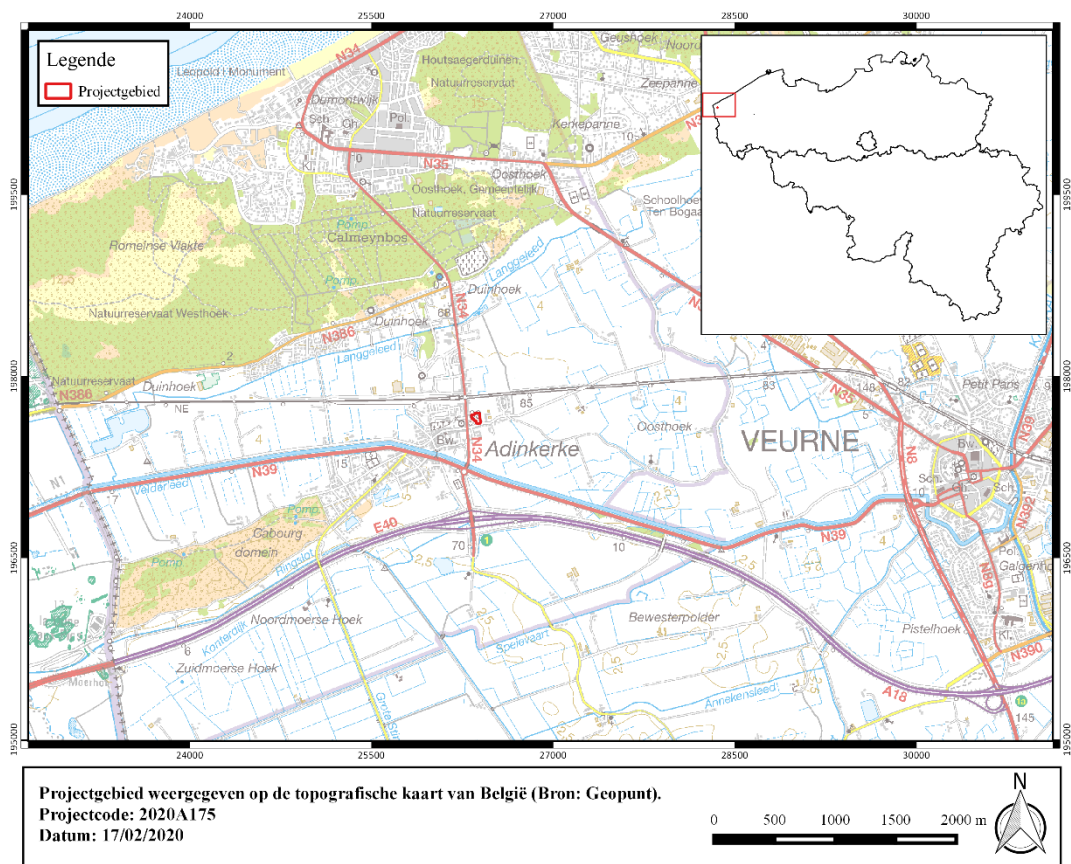
Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	De Panne
	Deelgemeente	Adinkerke
	Postcode	8660
	Adres	Noordhoekstraat 12-18 8660 Adinkerke
	Toponiem	Noordhoekstraat
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	$X_{\min} = 26324$ $Y_{\min} = 197609$ $X_{\max} = 26400$ $Y_{\max} = 197697$
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	De Panne/Adinkerke, Afdeling 3, Sectie C, nr's 480b3, 480f3 (partim), 486z Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Wouter Van Goidsenhoven (erkend archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Floortje Heirman (archeoloog) Elke Ghyselbrecht (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	/	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt).

Figuur 2 Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt).

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Doelstelling

Het archeologisch vooronderzoek betracht altijd eerst door raadpleging van gekende en ontsloten informatiebronnen tijdens een bureauonderzoek eventueel aanwezig archeologisch erfgoed binnen het onderzoeksgebied te inventariseren, waarderen en veiligstellen.

1.2.2 Onderzoeksvragen

Voor het bureauonderzoek zijn volgende onderzoeksvragen te formuleren:

- Hoe is de aardkundige opbouw van het onderzoeksgebied?
- Welke processen van bodemvorming zijn bekend?
- Welke geomorfologische processen zijn te bekend?
- Welke aardkundige eenheden zijn archeologisch relevant en wat is hun diepteligging?
- Zijn er archeologische resten bekend binnen de grenzen van het plangebied?
- Welke is de aard en ouderdom van bekende archeologische resten?
- Welke is de conserveringsgraad en gaafheid van bekende archeologische resten?
- Wat is de invloed van de toekomstige inrichting op eventueel aanwezige archeologische resten?

1.2.3 Juridische context

Het onderzoeksterrein situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied. Het onderzoeksterrein situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een zone waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt 4416m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.4 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

Een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem is momenteel economisch onwenselijk voorafgaand aan het aanvragen van de verkavelingsvergunning. De opdrachtgever wenst het verkrijgen van de vergunning af te wachten.

Daarom wordt geopteerd voor de uitzonderingsprocedure waarbij een nota wordt aangeleverd op basis van een bureauonderzoek. In dit bureauonderzoek wordt nagegaan of er op het projectgebied een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk is en of (gedeeltelijke) vrijgave mogelijk is.

1.2.5 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Noordhoekstraat De Panne werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.3 Werkwijze en strategie

1.3.1 Methode

In de praktijk resulteert het bureauonderzoek in een inschatting van het archeologisch potentieel van een onderzoeksgebied. Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

Pas na de vaststelling van het archeologisch potentieel kunnen onderbouwde inschattingen worden gemaakt over de planeffecten op eventueel archeologisch erfgoed.

1.3.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen.

De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

Volgende informatiebronnen werden geconsulteerd t.b.v. een eerste aardkundige analyse:

- Tertiair en Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Toelichting bij de Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart van Vlaanderen
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart

1.3.3 Historische context en bekende archeologie

Beschikbare historische en toponymische kennis over woonplaatsen (buurtschap, gehucht, dorp, stad) in en nabij het onderzoeksgebied kan een zinvol kader bieden om de betekenis van bekende archeologische vindplaatsen te evalueren.

Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het onderzoeksgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed¹ geraadpleegd en is lokaal geïnformeerd naar recent onderzoek.

1.3.4 Archeologische indicatoren

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties. Ze vormen fysiek aanwijsbare

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

fenomenen die een aanwijzing kunnen zijn voor de aanwezigheid, ter plaatse of in de nabijheid, van archeologische sites.

Archeologische indicatoren zijn gezocht in de Centrale Archeologische Inventaris van het Agentschap Onroerend Erfgoed en in ontsloten cartografische bronnen

1.3.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van het onderzoeksgebied bepaalt in belangrijke mate de te verwachten gaafheid en bewaringsgraad van eventueel aanwezig archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, beschikbare plannen van (verdwenen) constructies, verslagen van bodemonderzoeken en saneringen of informatie over delfstoffenwinning relevante informatie bieden.

Aanvullende informatie over recent historisch landgebruik is afkomstig van geraadpleegde luchtopnames vanaf 1971.²

² <http://www.geopunt.be/>

1.3.6 Introductie tot het projectgebied

1.3.6.1 Ruimtelijke situering

Het plangebied is gelegen in Adinkerke, deelgemeente van De Panne, in de provincie West-Vlaanderen. Adinkerke situeert zich in het zuiden van De Panne. Laatstgenoemde grenst ten noordoosten aan Koksijde, in het oosten en zuiden aan Veurne en in het westen aan de Franse grens.

De projectzone situeert zich in de Noordhoekstraat, tussen huisnummer 10 en 20, op zo'n 90 m ten oosten van de huidige dorpskern van Adinkerke en op ca. 2,4 km ten zuiden van de huidige dorpskern van De Panne. Het plangebied beslaat een oppervlakte van ca. 4416 m² en omvat percelen 480b3, 480f3 en 486z van afdeling 3, sectie C. De noordelijke grens wordt bepaald door percelen 485a2 en 495y4; de oostelijke grens wordt uitgemaakt door perceel 486c2; de zuidelijke grens sluit aan bij de Noordhoekstraat; en de westelijke grens doorsnijdt perceel 480f3 en wordt vervolgens bepaald door perceel 480m3.

Figuur 3: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.3.6.2 Geplande werken

1.3.6.2.1 Bestaande toestand

De totale oppervlakte van het plangebied bedraagt 4416 m².

Op heden is het plangebied ingenomen als weide met verspreide vegetatie. De vegetatie, die voornamelijk de vorm aanneemt van bomen, situeert zich voor het overgrote deel aan de noordgrens van het plangebied. In het noordoostelijk deel van het plangebied situeert zich een gebouw met een oppervlakte van 33 m², centraal situeert zich een gebouw met een oppervlakte van ca. 10 m².

Figuur 4: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.4 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.4.1 Fysisch geografische en geologische situatie

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

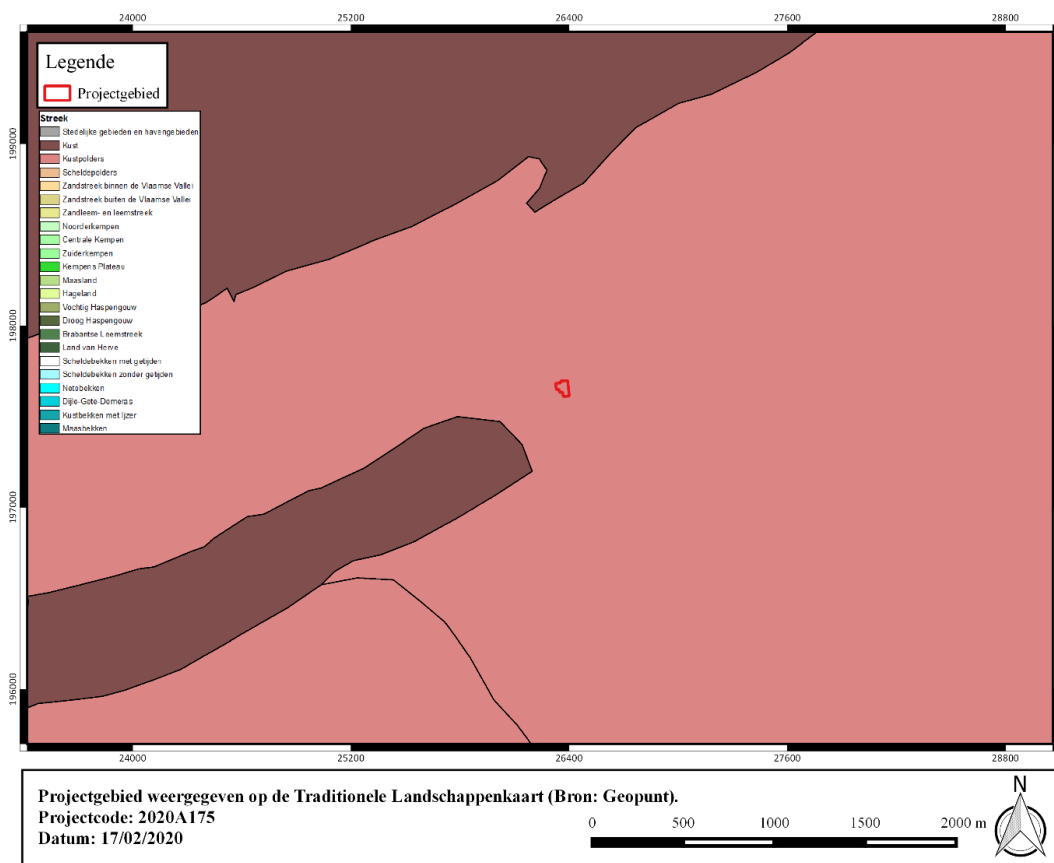
Bron	Informatie
Landschappelijke situering	Kustpolders
Tertiair	Lid van Moen (Formatie van Kortrijk)
Quartair	Type 11c
Bodemtypes	OB
Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen	3,3 – 4,7 m TAW
Hydrografie	IJzerbekken (deelbekken: Langgeleed-Beverdijkvaart) Waterlopen: Kruislanggeleed, Kanaal Plassendale-Duinkerke

1.4.1.1 Landschappelijke situering

Het plangebied is gelegen in de kustpolders, op de overgang van het oostelijk uiteinde van de oude duinengordel Ghyvelde-Adinkerke, die met een leeftijd van 5000 jaar wordt gezien als oudste duinengebied van de Belgische kust én de Polder van Adinkerke. Ten noorden van het plangebied zijn duidelijk de jonge duinen van De Panne waar te nemen. Het oostelijk deel van de polders van Adinkerke, waartoe het plangebied behoort gaat naadloos over in de polders van Veurne. Ten zuiden van de duinengordel Ghyvelde-Adinkerke situeert zich het gebied van de Moeren. Vanaf ongeveer 5000 jaar geleden tot ongeveer 2400 jaar geleden bestond het gebied van De Moeren uit een wad dat in noordelijke en oostelijke richting omgeven was door een veengebied. Door de ligging onder het zeeniveau bij laagwaterstand bleef het gebied ook na de definitieve inname van de kustvlakte, nog zeer lang bestaan als een zoetwaterplas.

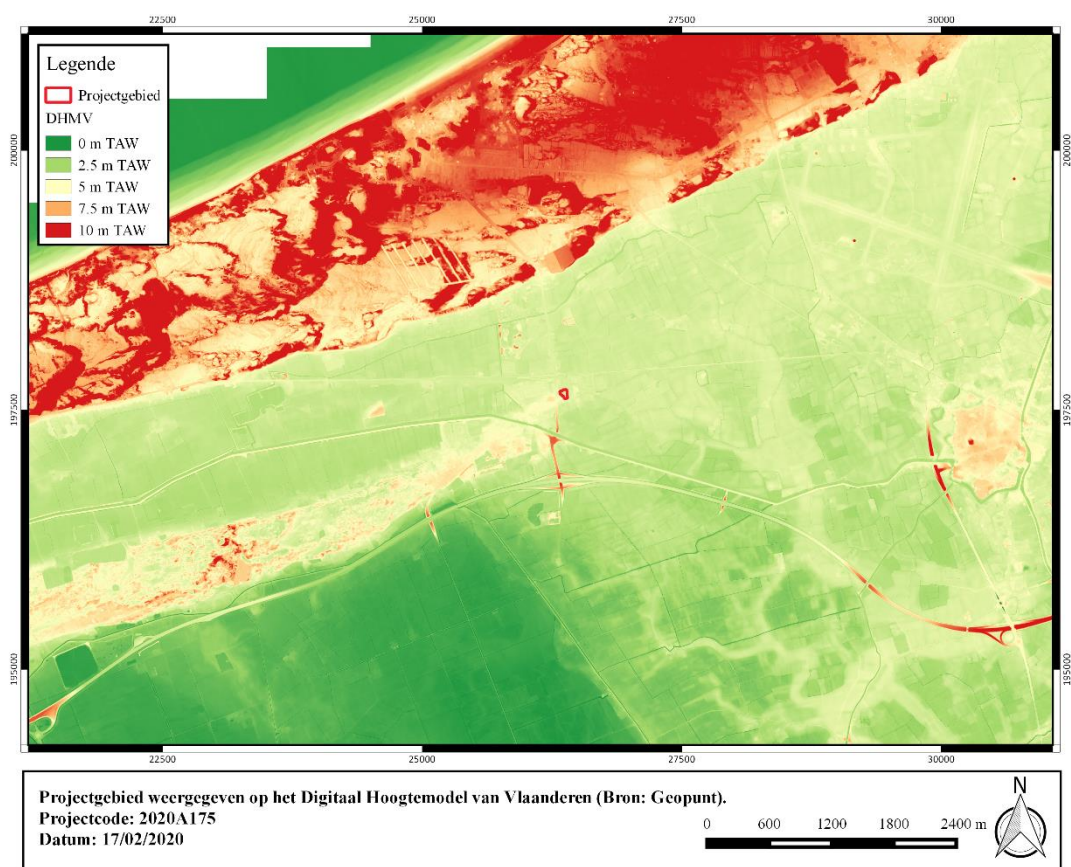
Het microreliëf situeert het plangebied op een hoogte tussen 3,3 en 4,7 m TAW, wat als de typische hoogte van de kustpolders beschouwd kan worden. Het terrein helt af in noordelijke richting. Mogelijk gaat de lager gelegen zone in het noordelijk deel van het plangebied terug op een gracht.

Hydrografisch gezien behoort het plangebied tot het IJzerbekken met deelbekken Langgeleed-Beverdijkvaart. Op zo'n 760 m ten noorden stroomt Langgeleed, op 390 m ten zuiden het Kanaal Plassendale-Duinkerke.

Figuur 6: Projectgebied weergegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Bron: Geopunt).

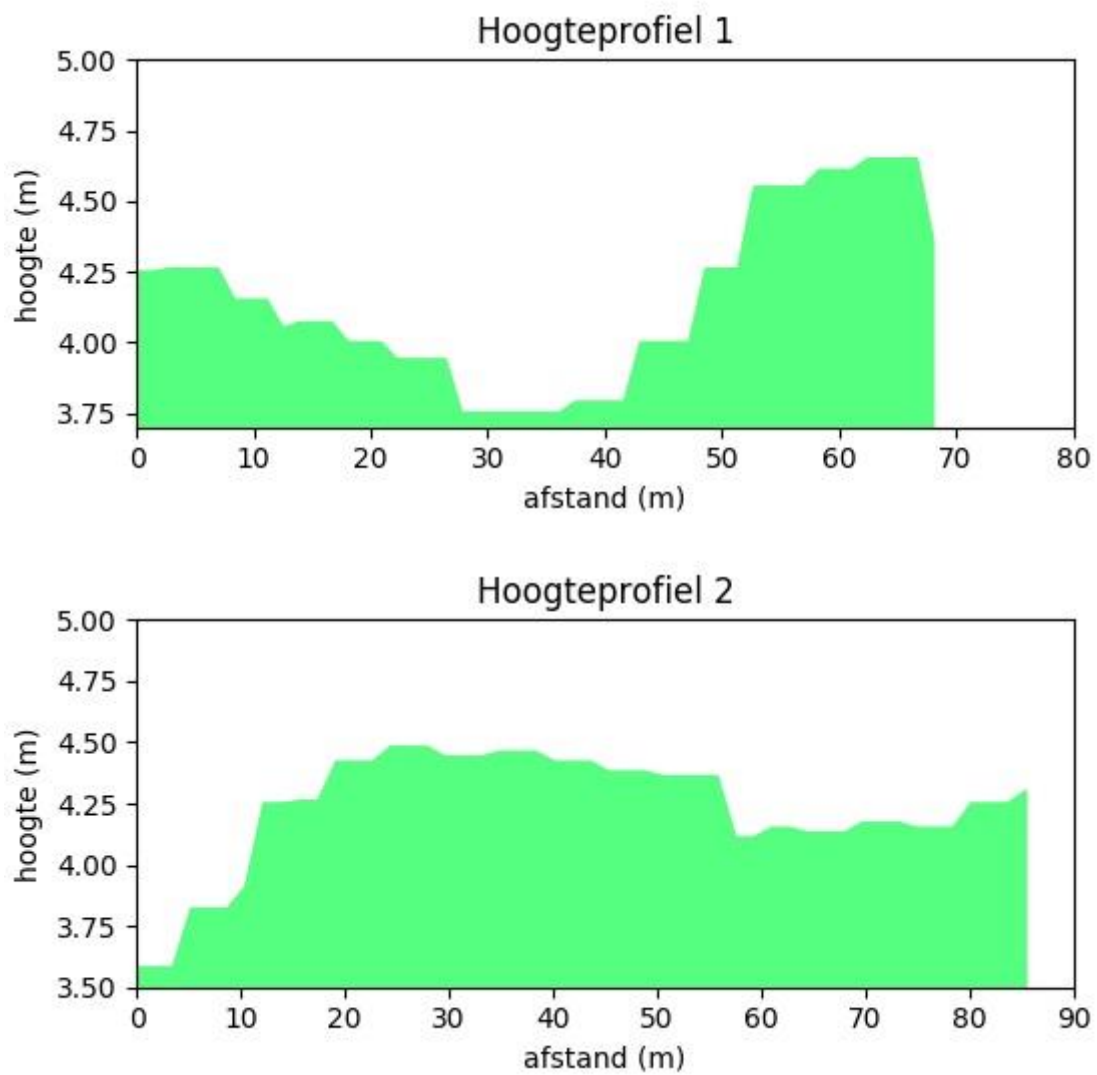

Figuur 7: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (Bron: Geopunt).

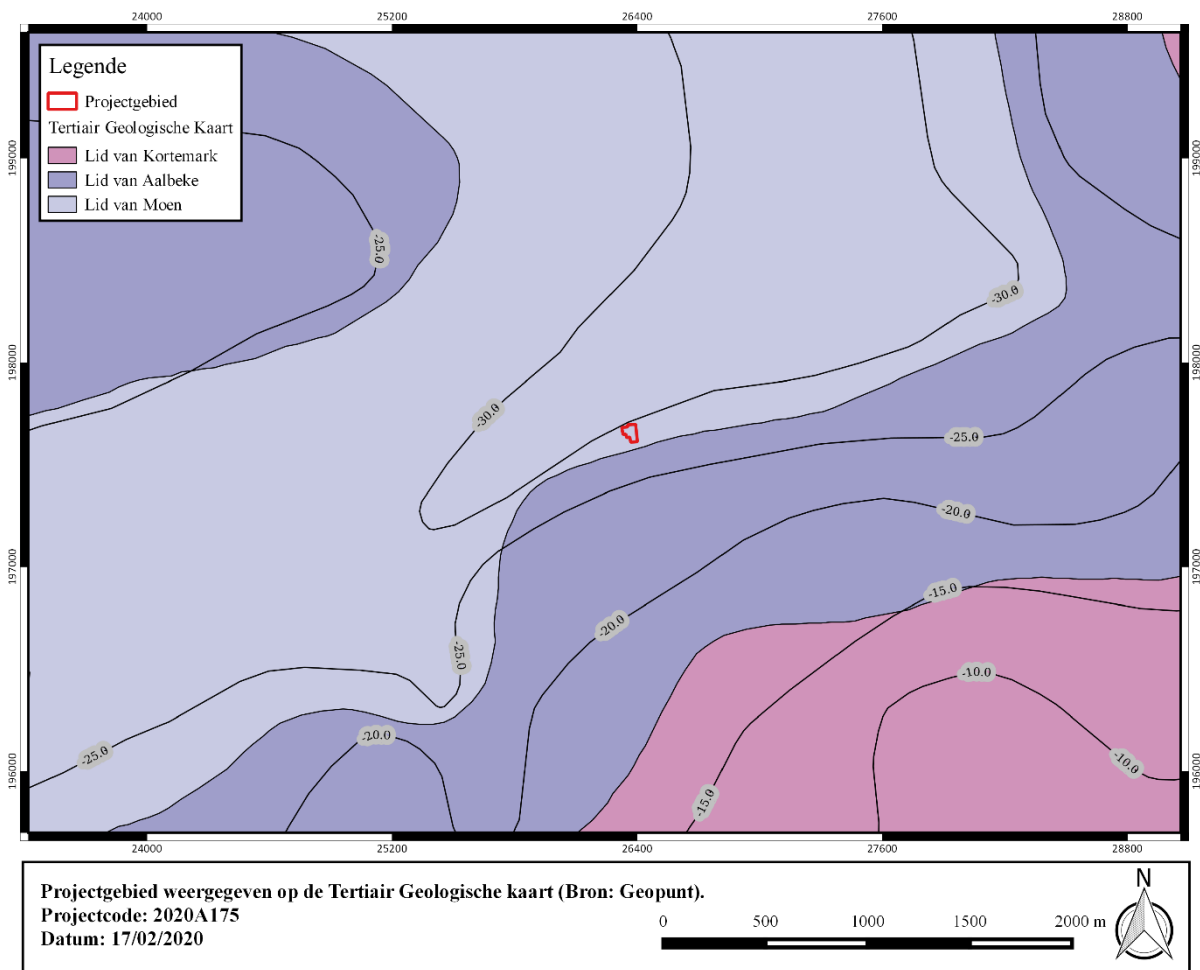
Figuur 9: Profiellijnen hoogteverloop (Bron: Geopunt).

1.4.1.2 Tertiaire lithostratigrafie

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Moen** (Formatie van Kortrijk). Deze formatie bestaat hoofdzakelijk uit mariene kleiige sedimenten, die weinig macrofossielen bevatten en is de eerste afgezette formatie van het Vroeg-Eoceen (54,8 Ma – 49,0 Ma). Over het algemeen worden de afzettingen siltiger of zandiger (ondieper afzettingsmilieu) naar het zuidoosten toe en homogeen kleiiger naar het noorden en noordoosten toe (dieper afzettingsmilieu). De Formatie van Kortrijk wordt ingedeeld in vier leden; van onder naar boven: het Lid van Mont-Héribu, het Lid van Saint-Maur, het Lid van Moen en het Lid van Aalbeke. Het Lid van Mont-Héribu rust op de Groep van Landen.

Het **Lid van Moen** is afgezet tijdens een periode van zeespiegelschommelingen, wat resulteerde in een heterogeen sedimentpakket. Het is een grijze kleiige silt, waartussen intercalaties voorkomen van zand met grof glauconiet of gebroken schelpresten. Deze grove lagen zijn vermoedelijk afgezet tijdens stormperiodes (tempestieten). Naar het noorden en noordoosten toe gaat deze eenheid over naar een meer homogene kleiigere afzetting.

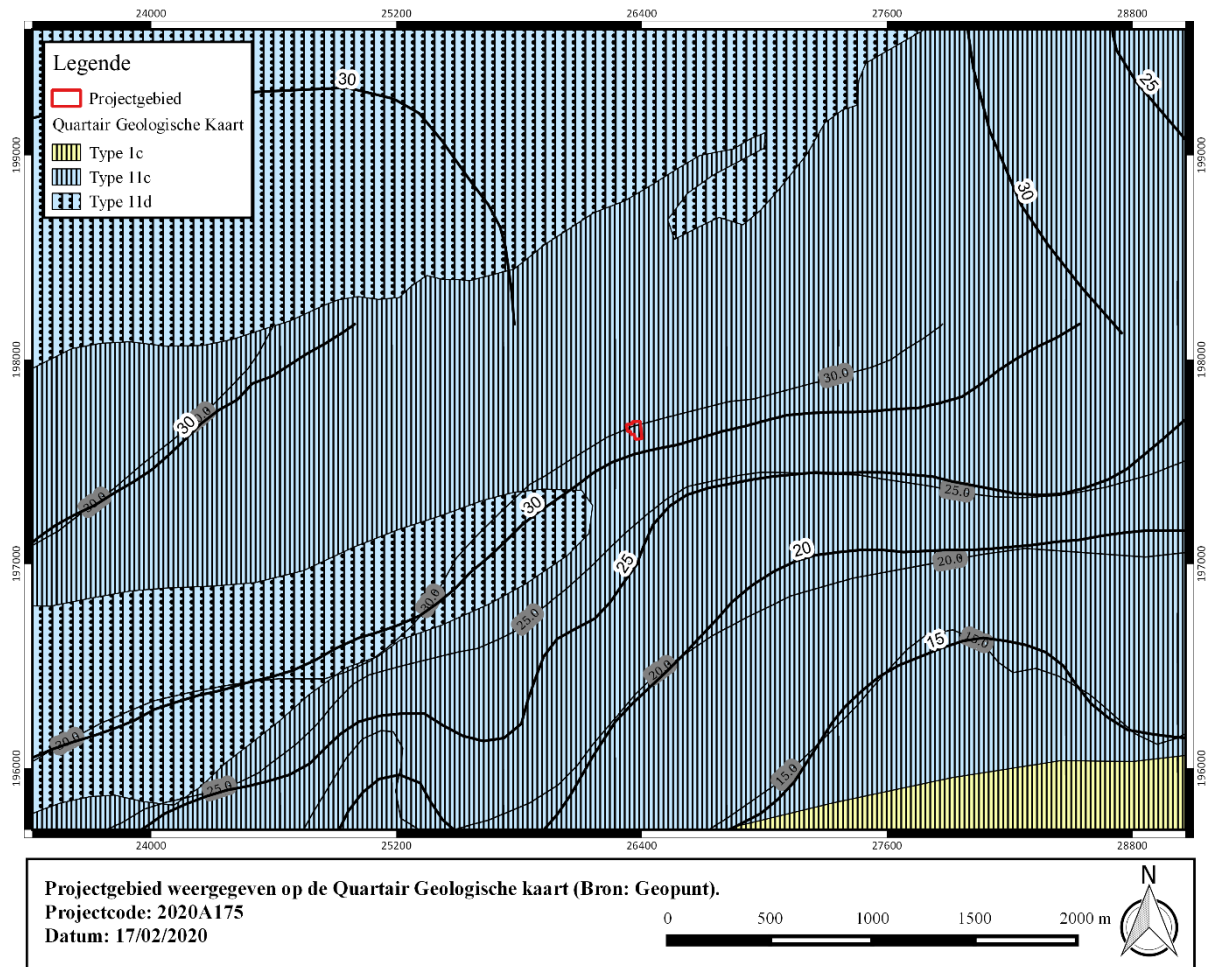

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

1.4.1.3 Quartaire lithostratigrafie

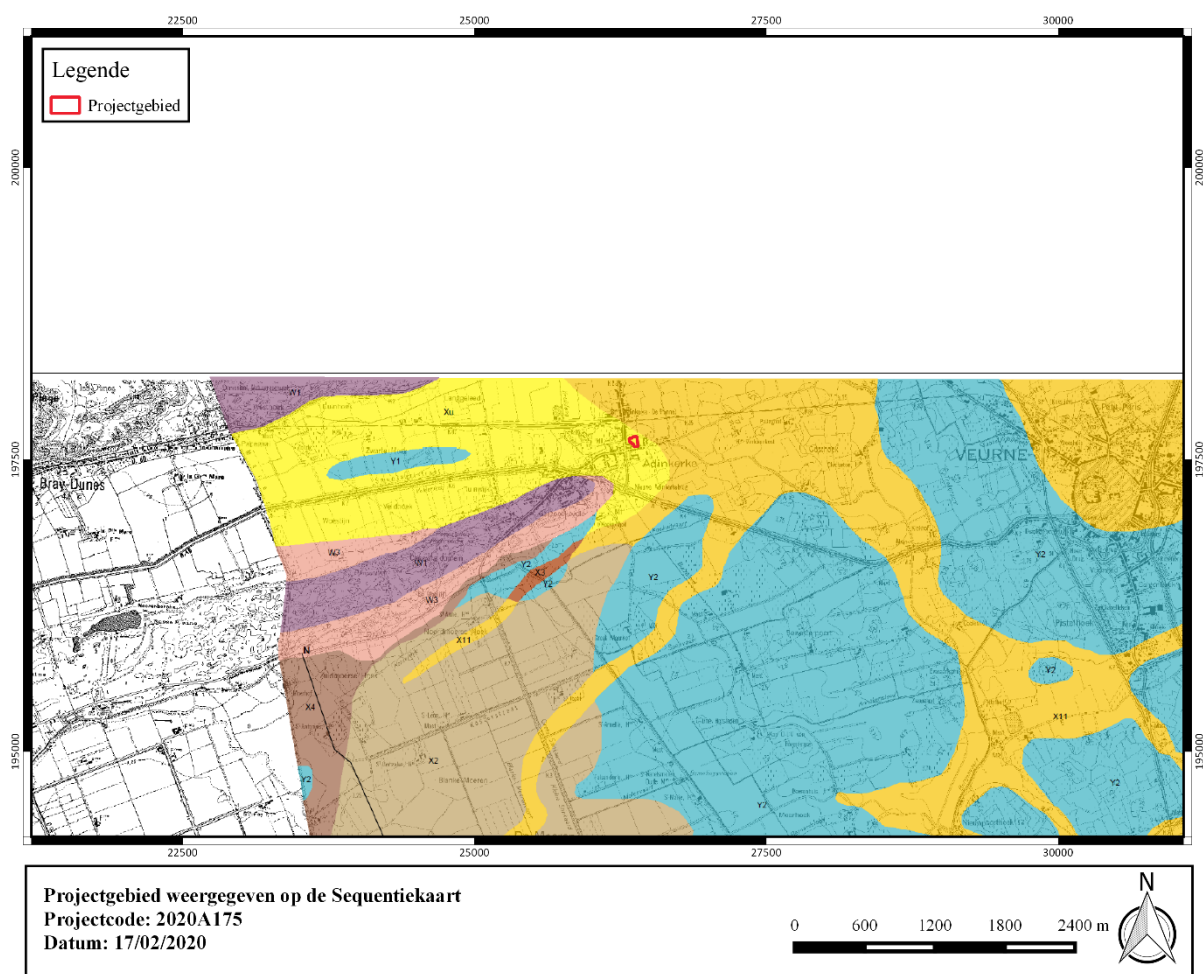
Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 11c**. Dit type bestaat uit een basis van getijdenafzettingen van het Eemiaan (marien en estuarien) gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Deze afzetting kan Quartaire hellingsafzettingen bevatten en soms is deze afzetting lokaal afwezig. De top bestaat uit Holocene getijdenafzettingen (marien en estuarien).

De Sequentiekaart karteert het plangebied ter hoogte van het type Xu, dat bestaat uit zandafzettingen. Precies ten oosten komt een brede geul voor (type X11).

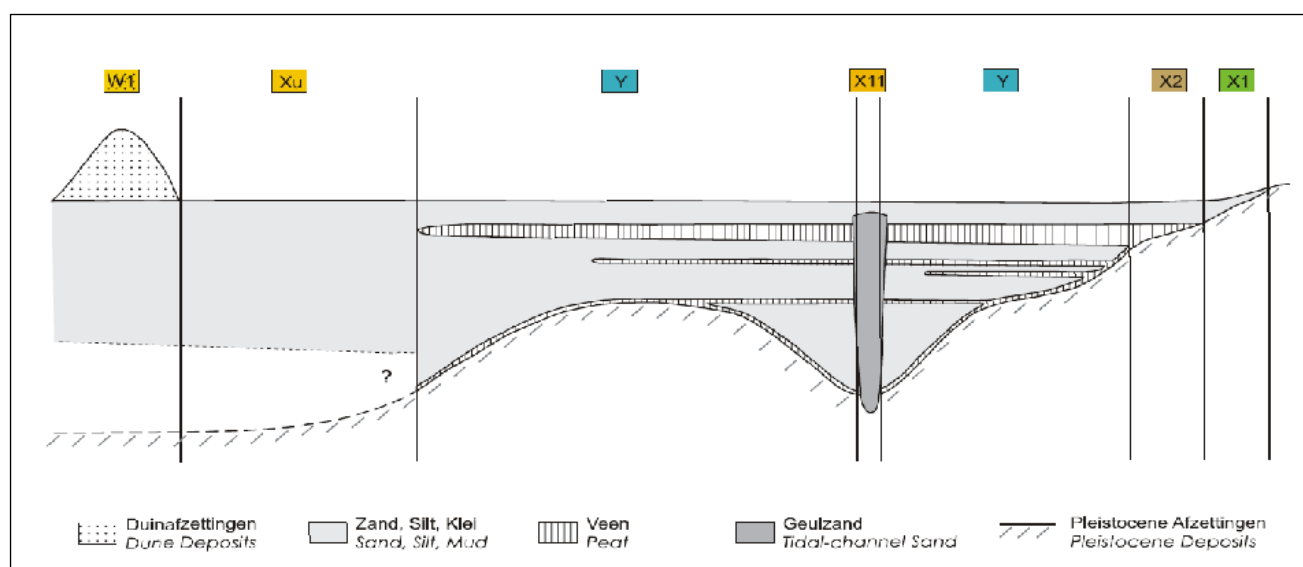

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (Bron: Geopunt).

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de Sequentiekaart

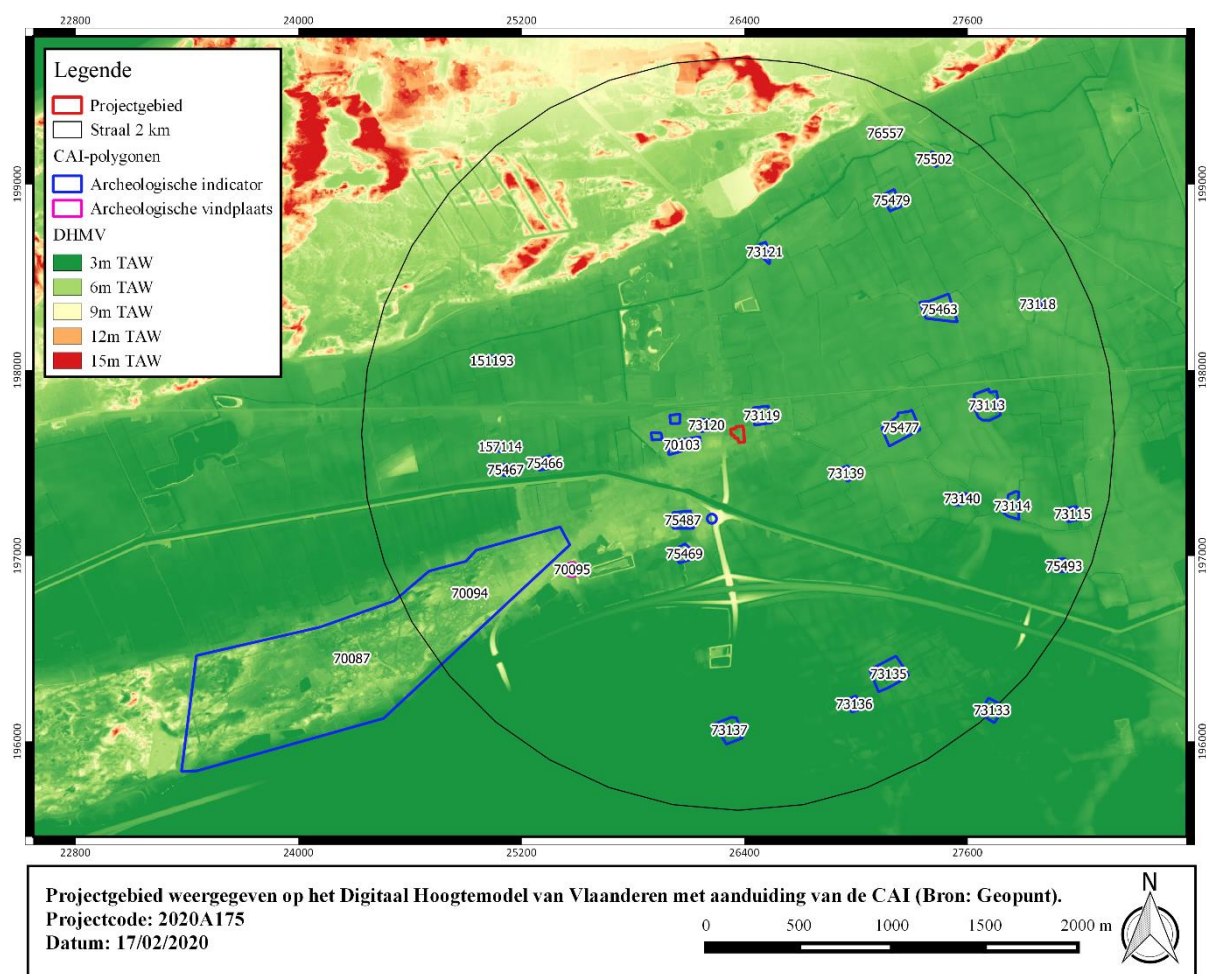

Figuur 13: Verklaring van de profieltypen

1.4.2 Historische en archeologische voorkennis

1.4.2.1 Overzicht van de gekende archeologische waarden

De archeologische kennis voor de Belgische kustvlakte is relatief schaars en gefragmenteerd waarbij de focus in het verleden vooral kwam te liggen op laatmiddeleeuwse bewoning en activiteiten. Ook in de ruime omgeving van het huidige onderzoeksgebied zijn gekende archeologische sites schaars. Bij enkele werfcontroles in de Cabourduinen, ten westen van het onderzoeksgebied, werden enkele moerneringskuilen herkend die waren gevuld met nederzettingsafval uit de late middeleeuwen. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied, aan de Veurnestraat te Koksijde, werden bij onderzoek in 2003 resten van zoutwinning in de late ijzertijd en begraving in de Romeinse periode onderzocht. Daarnaast werd het funderingsplan van een volmiddeleeuwse windmolen herkend en in kaart gebracht. Verder noordwaarts, ter hoogte van 'De Romeinse Vlake', aan natuurreservaat de 'Westhoek' werden in de jaren '80 eveneens resten van artisanale activiteiten uit de late ijzertijd en Romeinse periode onderzocht. Deze waarnemingen wijzen er op dat er ook in de westelijke kustvlakte moet uitgegaan worden van bewoning en artisanale activiteiten sinds de late ijzertijd. Deze zoutwinningsactiviteiten vonden bij voorkeur plaats langsheen de getijdengeulen. Over de densiteit en de aard van deze bewoning resten nog vele vragen die enkel beantwoord kunnen worden door verder systematisch onderzoek. Vanwege de vermoedelijke ligging van het huidige onderzoeksgebied in de omgeving van een geulsysteem dient aldus rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van resten uit de ijzertijd en Romeinse periode. Daarnaast wijzen de cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves inderdaad op een vrij intensieve landbouwexploitatie van de omgeving.

Figuur 15: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).

I. Archeologische vindplaatsen

70094	Controle van werken (1991); NK: 15 m Late middeleeuwen: veenwinningsputten gevuld met afval zoals scherven- en botmateriaal, baksteenpuin en afval van lederbewerking. Bron: Meylemans E. februari-april 1998: Ruilverkaveling Adinkerke-Oostduinkerke. Archeologische Inventaris, onuitgegeven rapport IAP.
70095	Controle van werken (1991); NK: 15 m Late middeleeuwen: gedempte put met afval, sporen van veenwinningskuilen. 16de eeuw: sporen wijzen op bewoning in de buurt. Bron: Meylemans E. februari-april 1998: Ruilverkaveling Adinkerke-Oostduinkerke. Archeologische Inventaris, onuitgegeven rapport IAP.
76557	Opgraving; NK: 15 m

	Late ijzertijd: moernering. Zoutwinningsmateriaal in kuilen, ceramiek, zoutbakjes, staafjes, driepootjes en geperforeerde platen in briquetagemateriaal. Midden-Romeinse periode: 5 brandrestengraven met verbrand bot, verbrand hout, nagels en aardewerk (Arras). De graven bevatten systematisch verbrande resten van drinkbekers). Volle middeleeuwen: kruisvormige structuur met uitstulpingen binnen een circulaire gracht. De structuur doet denken aan de onderbouw van een windmolen en ligt over een dense concentratie paalsporen. Bron: Dewilde M. en Wyffels F. 2003: Archeologische vondsten in de Oosthoekduinen van de Panne, in <i>Archaeologia Mediaevalis</i>, 14-15/03/2003, p. 37-38.
--	--

II. Archeologische indicatoren

Historisch-cartografische en iconografische data

73113	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73114	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73115	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73118	Indicator cartografie; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73119	Indicator cartografie; NK: 150 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73120	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73121	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73133	Indicator cartografie; NK: 15 m 16de eeuw: redoute, nu niet meer goed te zien.

73135	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73136	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73137	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73139	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
73140	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
75462	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
75463	Indicator cartografie; NK: 15 m 17 ^{de} eeuw: site met walgracht.
75466	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
75467	Indicator cartografie; NK: 15 m 17 ^{de} eeuw: site met walgracht.
75469	Indicator cartografie; NK: 15 m 17 ^{de} eeuw: hoeve.
75477	Indicator cartografie; NK: 15 m Nieuwe tijd: hoeve.
75479	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
75484	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
75487	Indicator cartografie; NK: 15 m

	17 ^{de} eeuw: redoute.
75493	Indicator cartografie; NK: 15 m Late middeleeuwen: site met walgracht.
75498	Indicator cartografie; NK: 250 m Nieuwe tijd: molen.
75502	Indicator cartografie; NK: 15 m Nieuwe tijd: redoute.

Veldprospecties

70087	Veldprospectie en boring (2008); NK: 150 m Romeinse tijd: aardewerk, zandwinningsput, aanwijzingen voor intense ontginning van veen en klei o.a. veenput. Karolingische periode: importaardewerk, wanden van dikwandige kookpotten. Volle middeleeuwen: aardewerk en verbrande klei. Late middeleeuwen: aardewerk, zandwinningsput ten oosten van Ghyvelde. Onbepaald: bronzen armband. 20ste eeuw: bunkers. Bron: Zwaenepoel, A., Cosyns, E., Lambrechts, J., Ampe, C., Termote, J., Waeyaert, P., Vandenbohede, A., Lebbe, L., van Ranst, E. & Langohr, R. 2008: Gebiedsvisie voor de fossiele duinen van Adinkerke, inclusief beheersplan voor het Vlaams Natuurreservaat de duinen en bossen van De Panne, deelgebied Cabour en deelgebied Garzebekeveld, Brugge.
-------	--

Metaaldetectie

151193	Metaaldetectie (2010); NK: 150 m Late middeleeuwen: munt (denier Jean D'Aps, Prinsdom Luik, geslagen te Tongeren). Onbepaald: gespen, munten, metalen ringen.
--------	--

Toevalsvondst

157114	Toevalsvondst (2011); NK: 15 m Onbepaald: munten.
--------	---

Onbepaald

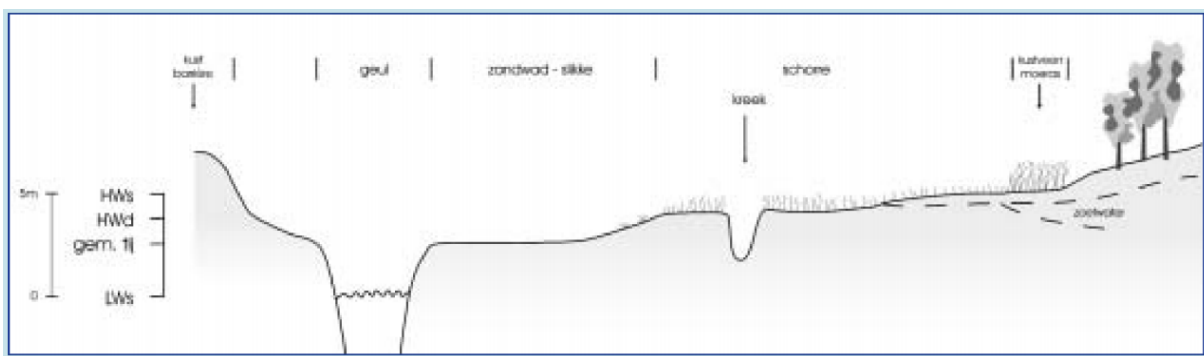
70103	Onbepaald; NK: 250 m Vroege middeleeuwen: bronzen gelijkarmige fibula versierd met 5 overdwarse ribben. Bron: Meylemans E. februari-april 1998: Ruilverkaveling Adinkerke-Oostduinkerke. Archeologische Inventaris, onuitgegeven rapport IAP.
-------	--

1.4.2.2 Historische context en bekende archeologische vindplaatsen

Typisch voor de kustvlakte zijn haar dynamische karakter en de voortdurende strijd van de mens met het water. Het landschap zoals we dat nu kennen is in principe het resultaat van een tienduizend jaar lange geschiedenis waarin de mens uiteindelijk de hoofdrol heeft verworven. Veeleer dan een reeks duidelijk te onderscheiden transgressies en regressies is de kustvlakte het resultaat van een continue afzetting van o.a. klei en zand.

Door het dagelijkse patroon van wisselende waterstanden ontwikkelden zich verscheidene afzettingmilieus, die zich constant aanpasten aan veranderingen van waterniveau of sedimenttoevoer. De dynamische landschappen zijn slikken, schorren en het zandwad. Deze worden doorsneden door getijdengeulen, het belangrijkste element in een wadgebied. Bij vloed brengen de geulen zeewater in het gebied dat geladen is met fijn zand en klei. Deze vertakken zich in steeds kleinere geulen. Bij eb stroomt het water terug zeewaarts zonder dat de geulen compleet opdrogen. De slikken liggen onder het hoogwaterniveau maar boven het laagwaterniveau en worden aldus dagelijks overstroomd bij vloed maar blijven droog bij eb. Wanneer het landwaarts gedeelte van de slikke hoog genoeg is opgeslibd zodat het niet telkens meer bij hoogtij wordt overspoeld ontstaat een schorre. Enkele bij extreem hoge waterstanden wordt de schorre nog overspoeld. Deze iets hogere platen worden dan vrij vlug gekoloniseerd door zoutminnende planten. In de open gebleven iets lagere delen, blijft het water in- en uitstromen bij eb en vloed. Deze kleine depressies zullen de krekens worden naarmate het schorreoppervlak hoger komt te liggen.³

Figuur 16: Schematische voorstelling van de verschillende landschappen van het wadgebied in relatie met de waterstanden. HWS: gemiddeld hoogwater bij springtij, HWD: gemiddeld hoogwater bij doortij, LWS: gemiddeld laagwater bij springtij (Bron: Baeteman, C. 2007. p.4.)

Door het stijgen van het zeeniveau na de laatste ijstijd, bereikte de Noordzee zo'n 10.000 jaar geleden onze streken. Door de verhoging van de grondwatertafel ontwikkelden zich zoetwatermoerassen met verscheidene waterplanten. Als de planten niet werden afgebroken tot humus kon zich veen vormen (zogenaamd basisveen). De slikken en schorren zijn zeer afhankelijk van het waterniveau en passen zich aan bij de minste niveauverandering. Naarmate de slikken hoger opslibben en de geulen verlanden kan de schorre zich meer zeewaarts gaan uitbreiden, gevolgd door het kustveenmoeras aan de landzijde. In omgekeerde richting kan een deel van schorre plots weer onder invloed komen te staan van het dagelijkse getij als bijvoorbeeld een geul zich zijwaarts verplaatst. Deze zone zal op die manier terug evolueren naar een slikke.⁴

In de loop van de ontstaangeschiedenis van de kustvlakte hebben er zich voortdurend dergelijke verschuivingen van de afzettingmilieus voorgedaan. De sterke zeespiegelrijzing in de periode

³ Baeteman, C. 2007: p.3.

⁴ Op.Cit. p.5.

voor ca. 7500 jaar geleden leidde tot een aanzienlijke landwaartse verschuiving van het getijdengebied samen met de afzetting van een bijna 10 meter dik pakket zand en klei bovenop het reeds vermelde basisveen. Op de schorre die zich toen ontwikkelde kwamen vegetatieniveaus tot ontwikkeling die de kans niet hadden om tot veen te evolueren omdat ze snel opnieuw werden bedekt door de klei van de opschuivende slikke.

Zo'n 7.500-7.000 jaar geleden was er een eerste vertraging van de zeespiegelstijging, waardoor delen van het wad in zo'n mate opgeslibd geraakten dat er zich schorren konden vormen. Op deze schorren ontwikkelden zich soms opnieuw zoetwatermoerassen (verlandingsveentjes). De getijdengeulen konden de veengebieden weer tijdelijk veranderen in wadgebied. Dit proces van opvulling heeft ertoe geleid dat de afzettingen uit de periode tussen 7.500 en 5.500 jaar geleden bestaan uit een afwisseling van wadsedimenten en veenlaagjes. Juist omwille van de rol van de geulen zijn er in het zeewaarts gebied minder en dunner verlandingsvenen dan in het meer landwaartse gedeelte van de vlakte.⁵

Omdat de zeespiegel zwakker bleef, verloor ze haar rol van stuwende kracht waardoor het veengebied steeds verder uitbreidde en langer standhield. Door een tweede vertraging van zeespiegelstijging tussen 5.500 en 5.000 jaar geleden kon het veen ongestoord blijven groeien en dit voor een periode van minstens 2.000 jaar. Dit zogenaamde oppervlakteveen heeft in de bodem een dikte van 1 tot 2 meter. Dit oppervlakteveen kende ook een enorme laterale uitbreiding en tegen 4800 jaar geleden was nagenoeg de gehele kustvlakte omgevormd tot kustveenmoeras behalve het gebied van de moeren en het zeewaartse gebied waar zand en klei verder werden afgezet. Centraal strekte de kustvlakte zich toen trouwens verder zeewaarts uit dan tegenwoordig.⁶ Vermoedelijk was de duinengordel van Ghyvelde-Adinkerke een onderdeel van een zeewerende duinengordel ten tijde van het belangrijkste kustveenmoeras. Het feit dat de duinengordel ooit een zeewerend duin was, wordt bevestigd door het voorkomen van fossiele strandafzettingen onder het duinzand langs de noordzijde van de gordel. Langs de zuidgrens komt op geringe diepte veen voor. De basis van deze veenlaag blijkt langzaam te stijgen in noordelijke richting. Het veen ligt bovenop oudere duinsedimenten. Een datering van de basis van het veen gaf 4300 jaar geleden. Het duingebied zelf is vermoedelijk minimaal enkele honderden jaren ouder. De oude duinengordel van Ghyvelde-Adinkerke is nog duidelijk zichtbaar in het landschap. De oudste dateerbare getuigen van menselijke aanwezigheid in de regio van de noordelijke Westhoek dateren uit de periode van het Midden-Neolithicum (3500-2500 v. Chr.). Teruggeplaatst in het toenmalige landschap zijn deze vondsten hoofdzakelijk op de rand van de kustvlakte achtergelaten, wat doet vermoeden dat veengebied toen reeds omwille van zijn natuurlijke rijkdommen als zout en veen een zekere aantrekkingskracht op de mens uitoefende. De toen nog jonge duinen van Adinkerke-Ghyvelde kwamen voor bewoning in aanmerking, al zijn hier tot op heden nog geen sporen van geattesteerd. Vermoedelijk was het plangebied gedurende deze periode aan getijdenwerking onderhevig, waardoor menselijke bewoning minder aannemelijk lijkt.⁷

Het einde van de veengroei situeert zich tussen 4.450 en 1.500 jaar geleden omdat de sedimenten die afgezet werden opnieuw geërodeerd werden. Het getij kon geleidelijk het land weer innemen via grote getijdengeulen die opengebleven waren tijdens de veengroei om de zoetwaterafvoer te verzorgen. Daar waar veengebieden inklonken ontstond nieuwe ruimte voor het afzetten van zand en klei. Deze gebieden evolueerden aldus weer in een wad, waar de schorre zich opnieuw kon uitbreiden. Na verloop van tijd werden deze schorren nauwelijks nog

⁵ Baeteman, C. 2007: p.6.

⁶ Op. Cit. p. 7.

⁷ Lehouck A. Thoen H. 2012. Pp.131-191.

overspoeld door getijden waardoor er zoutwatervegetatie en zoutweiden ontstonden. Langsheen de grote getijdengeulen en zeewaarts bleef de invloed van de getijden groter.⁸

Tijdens deze erosieve fase breidde het netwerk van geulen zich steeds verder uit. Zo kwamen meer en meer grotere delen van het kustveenmoeras in lagere positie te liggen zodat uiteindelijk het netwerk van geulen nagenoeg het gehele kustveenmoeras beïnvloedde. Tegen de ijzertijd en de Romeinse periode was de kustvlakte geëvolueerd tot een dynamisch landschap waar veengebieden evolueerden naar slikken en schorren. In de kustvlakte werd intensief aan zoutwinning gedaan. De bewoning in de Westhoekduinen moet voornamelijk hebben plaatsgegrepen in de late ijzertijd. Vondstmateriaal ter hoogte van de oude duinen van De Panne is grotendeels te dateren in de 4^e -3^e eeuw voor Christus. De verspreide sporen, aangetroffen over een groot gebied en in kleine concentraties, wijzen er op dat het willen gaat om een (semi-)permanente nederzetting van zoutzieders. Er wordt aangenomen dat de zoutwinningssites in de kuststreek aan de basis lagen van de rijkdom op de Kemmelberg, een oppidium van de Keltische aristocratie met een dominante positie in de commerciële bedrijvigheid van de streek.⁹

Mogelijk was er tegen de 2^e eeuw voor Christus een verschuiving van de zoutwinningsactiviteiten vanaf de duinen van De Panne en Bray-Dunes naar het wadden- en schorrengebied in de duinenperiferie en de plaats rond het huidige Veurne, waar het plangebied zich situeert. Uit geologisch onderzoek blijkt dat er in dit schorrengebied een geulensysteem aanwezig was dat ongeveer parallel met en juist ten zuiden van de Westhoekduinen liep, en dat was precies was men nodig had voor zoutwinning. De Romeinse zoutwinning ging gepaard met aanzienlijke investeringen in het kustlandschap, zoals de aanleg van zoutpannen en drainagesystemen. De meeste Romeinse sites zijn te situeren in de directe omgeving van getijdengeulen.¹⁰ Het plangebied was in deze periode allicht reeds geëvolueerd tot schorre. C. Baeteman karteert het plangebied op de Sequentiekaart ter hoogte van type Xu, dat bestaat uit zandafzettingen. Precies ten oosten situeert zich een brede geul (type X11) die verderloopt tot de Moeren (cfr. 1.4.1).

De Menapische volkeren kwamen volgens de schriftelijke overlevering van Julius Caesar een eerste keer met de Romeinen in contact tijdens de Gallische Oorlog in 55 voor Chr. Ten tijde van keizer Augustus werd het grondgebied opgenomen in de provincie Gallia Belgica. Omstreeks het midden van de 1^e eeuw na Christus won de kuststreek vanuit militaire overwegingen aan belang. Er wordt vermoed dat er langs de gehele Noordzeekust een lineaire kustverdediging op de oude duinengordel geënt was. De inrichting van de fortengordel zou gepaard gegaan zijn met de ontwikkeling van een Romeins wegennet. Een van die wegen liep vanuit Cassel naar de oude duinen van De Panne/Bray-Dunes. Vanaf het eind van de 1^e en de 2^e eeuw wordt de hoeveelheid vondstmateriaal talrijker. Op de duinen van De Panne/Bray Dunes is het hoogtepunt te situeren tussen het einde van de 2^e en het midden van de 3^e eeuw. De aard en de omvang van het vondstmateriaal wijst op het feit dat de Gallo-Romeinse nederzetting van groot belang was, en mogelijk zelfs een centrale functie had in de regio. Bij een opgraving op ruim 1,5 km ten noordoosten van het plangebied, precies langsheen de zuidzijde van de duinengordel van De Panne, zijn 5 brandrestengraven uit de Romeinse periode gelokaliseerd.

De bodem in de regio rond Veurne, en vooral in de strook rond de huidige duinen en het aansluitende gebied, omvat overwegend zandige afzettingen. Deze sedimenten werden voor het overgrote deel afgezet tijdens de late 3^e en 4^e eeuw, wanneer er weer een toegenomen invloed

⁸ Baeteman, C. 2007: pp.7-8.

⁹ Lehouck A. Thoen H. 2012. pp.131-191.

¹⁰ Op. cit.

van de getijdenwerking was. Op basis van koolstofdatering kan aangetoond worden dat de strook ten zuiden van de oude duinen verzandde in de laat-Romeinse periode en vanaf de 5^e eeuw geleidelijk droog kwam te liggen. Alleen de grootste geulen, zoals de Ijzergeul en de Zwinggeul bleven nog enkele eeuwen langer open. Het kustgebied bestond in de vroege middeleeuwen uit een dynamisch maar eerder kalm wadgebied met lateraal bewegende geulen die afgezoomd waren door slikken en schorren. Hoewel weinig vondsten gekend zijn, kan aangenomen worden dat de kustvlakte tussen de 4^e en 6^e eeuw ook gebruikt en verkend werd. Vanaf de 7^e eeuw nemen de aanwijzingen en sporen voor bewoning wel toe. Het dichtslibben van talrijke getijdengeulen hield ook in dat er in deze periode een gewijzigde reliëfsituatie ontstond in de kustvlakte. De met zand opgevulde en met klei afgedekte geulbeddingen waren minder onderhevig aan compactie door ontwatering dan de schorren, wat tot gevolg had dat de geulruggen iets hoger in het landschap kwamen te liggen dan de rest van het waddenlandschap (de zogenaamde reliëfinversie).¹¹ Deze iets hogere ligging maakte hen een aantrekkelijke plaats voor bewoning. Op de schorren groeiden zoutminnende planten die zich goed leenden tot het hoeden van schapen. De hoge schorren en zoutweiden hadden vermoedelijk ook een beperkt potentieel als akkerland. Vermeldenswaardig is dat recent landschapshistorisch onderzoek aantoonde dat er vanaf Nieuwpoort over Oostduinkerke richting Koksijde en vermoedelijk verder richting Veurne een oude geulbedding liep evenwijdig aan de kustlijn. Op basis van deze informatie kon een belangrijke oude tak van de IJzer in kaart worden gebracht. De geulbedding tussen de oude duinen van De Panne en de oude binnenduinen van Adinkerke die in de vroege middeleeuwen vermoedelijk met een deel van het Langelis mag worden vereenzelvigd, sloot hoogstwaarschijnlijk aan op deze IJzertak. Dit betekent dat de handelsnederzetting Isera Portus wel eens op het kruispunt van beide waterwegen zou kunnen gezocht worden, in de omgeving van het plangebied.¹²

Eens de bewoningsmogelijkheden aanwezig waren en de mens zich permanent in de kustvlakte ging vestigen, deed hij er alles aan om het landschap naar zijn hand te zetten en het overstromingsgevaar te overwinning. Er werden grote en kleine dijken aangelegd zodat het landschap in ontginning kon worden gebracht. Verspreide permanente bewoning ontwikkelde zich in het kustgebied pas exponentieel vanaf de Karolingische periode (9^e en eerste helft 10^e eeuw). Nederzettingen van vissers- en boerengemeenschappen, bevonden zich langs oude geulen op de hoger gelegen schorren en oude ontwaterde veengebieden. Het landschap werd door de mens vooral ingenomen voor de veeteelt, die grote proporties had ingenomen.

Mogelijk vanaf eind 11^e, maar zeker vanaf de 12^e eeuw kwam men tot een meer systematische exploitatie met weldoordachte inplantingen van nederzettingen van veehouders, wat een cruciale fase vormde in de bewoningsgeschiedenis van het gebied. De bezitsstructuur en de zeldzame bronnen wijzen erop dat het initiatief van hun oprichting berustte bij de graaf van Vlaanderen. De oudst bewaarde grafelijke rekening gemaakt in 1187 onder de naam Gros Brief vermeldt in de ontvangen van de dierlijke producten van de kasselrij Veurne-Ambacht niet minder dan 40 koeien uit de duinen. Deze runderen werden vermoedelijk geleverd als gevolg van een veepachtcontract, een veel voorkomende werkwijze in de regio. Dit alles wijst erop dat het duinengebied rondom Veurne voor een belangrijk deel van de grafelijke vleesproductie instond. Dit veronderstelde degelijk georganiseerde veeteeltbedrijven, die naast de noodzaak aan behuizing van veeboeren, uitgerust waren met winterstallen en opslagplaatsen. Een aantal van de landbouwnederzettingen in de kustvlakte en duinen evolueerden in de loop van de 12^e eeuw tot heuse parochies.¹³ Dit is vermoedelijk tevens het geval voor Adinkerke. De eerste vermelding van Adinkerke is als Adenckerka in 1123. De Adinkerkse economie was gedurende

¹¹ Tys, D. 2002. P.261

¹² Lehouck, A. & Thoen H. 2012: pp.131-191

¹³ Termote J. p.64.

eeuwen uitsluitend op landbouw en veeteelt afgestemd. Enkele historisch gegroeide hoeven herinneren hier nog altijd aan. Het herstel van de duinen dat zich tijdens de vroege middeleeuwen had ingezet, leidde vanaf de 9e en 10e eeuw opnieuw tot belangrijke zandverplaatsingen van op het droge strand, waardoor zich hogere zeereepduinen konden vormen. Dit betekent de vorming van de zogenaamde jonge duinen. Er wordt aangenomen dat hierdoor enkele loopduinen in beweging werden gezet met als gevolg een totale overdekking van de oude duinen maar ook het ten zuiden gelegen schorrengebied in de 13e eeuw. Een dik zandpakket boven deze oude bodems zorgt ervoor dat heel wat mogelijke archeologische sites er onaangeroerd en dus goed beschermd blijven.

Adinkerke had een veelbelovende toekomst voor zich maar de voornoemde bedreiging van dor zand onderstuivende landbouwgronden, de vele oorlogen en de sociaal-economische problemen zorgden ervoor dat de aangroei van de relatief kleine dorpsgemeenschap steeds is uitgebleven. In 1469 telde Adinkerke ongeveer 400 inwoners, in 1759 529 inwoners.

Voor 1553 was Adinkerke een parochie van het bisdom Terwaan (F), na 1553 van het bisdom Ieper, vanaf 1801 van het bisdom Gent en sinds 1834 van het bisdom Brugge. In de eerste helft van de 17de eeuw, onder de aartshertogen Albrecht en Isabella, kenden onze gewesten een periode van voorspoed. Tussen 1619 en 1627 legde schilder, architect, economist en ingenieur Wensel Cobergher de Moeren (3.500 ha) droog. Rond 1640 werd de nieuwe vaart van Veurne naar Duinkerken (F), het zogenaamde Nieuw Gedelf, voltooid.

Al vlug volgden echter pest en rampspoed. Ook onder het Oostenrijkse bestuur ging het Adinkerke niet voor de wind, en tijdens de Franse Revolutie vielen de Fransen de streek herhaaldelijk binnen. De Sint-Audomaruskerk is hiervan een schoolvoorbeeld. De wijding van de oorspronkelijke kruiskerk gebeurde in 1120 door Jan van Waasten, bisschop van Terwaan. In 1567 werd ze, met uitzondering van de toren en het transept, door de geuzen vernield. De hugenoten hielden er lelijk huis in 1657, en in 1793 staken de Franse troepen de kerk in brand. De huidige neogotische hallenkerk werd omstreeks 1855 opgetrokken.

In december 1782, onder het Oostenrijks bewind, richtte keizer Jozef II een brief aan de gemeenten van de kuststreek, waarin hij hen met aandrang verzocht de kustvisserij te stimuleren. Zes vooraanstaande burgers van Veurne, waaronder burgemeester Ferdinand De Man en griffier Norbertus Marrannes, vatten het plan op om in een duingebied dat ze 'Kerckepanne' noemden, een vissersnederzetting uit te bouwen. Dit gehucht, dat later ook wel 'Josephsdorp' genoemd werd, situeerde zich tussen de jonge duinengordel en de zee. Vandaag zou het zich bevinden in De Panne aan de Veurnestraat, meer bepaald tussen de Zeelaan en de Kasteelstraat.

Vanaf het midden van de 19e eeuw bloeide de haringvangst en groeide het dorp verder uit. In deze periode vonden ook de eerste toeristen hun weg naar De Panne. Aanvankelijk stuitte deze ontwikkeling op tegenstrijdige standpunten. Sinds 5 februari 1870 was de spoorlijn Lichtervelde-Adinkerke-Duinkerken in gebruik. Op hetzelfde ogenblik kwamen in de nabijheid van het Pavillon des Bains een eerste kursaal (een houten loods op palen) en enkele paviljoenen, alsook verschenen de eerste hotels en pensions rond de huidige kruispunten Veurnestraat/Kerkstraat en Zeelaan/Zeedijk. De Panne werd een ontmoetingsplaats van kunstschilders zoals François Musin, Louis Artan, Armand Heins en letterkundigen als Hendrik Conscience, Karel Van de Woestijne. Tussen 1892 en 1913 kwam onder leiding van de Brusselse architect Albert Dumont (Neufchâteau 1853 - Sint-Gillis 1920), bijgestaan door andere architecten zoals zijn stadsgenoot Georges Hobé (1854-1936) en de Kortrijkzaan Jozef Viérin (1872 - 1949), de eerste globale urbanisatiefase van De Panne tot stand.

De Panne speelde in beide wereldbranden een niet te miskennen rol. Tijdens de Eerste Wereldoorlog deed het Grand Hôtel de L'Océan op de Zeedijk dienst als fronthospitaal onder de leiding van de Brusselse chirurg Antoine Depage. Gedurende deze periode verbleef de koninklijke familie in De Panne. Het is dan ook van hieruit dat koning Albert I de Belgische troepen leidde, terwijl de Belgische regering zich in Le Havre vestigde. Een verdedigingslinie liep doorheen Adinkerke. Ze liep van de oude Cabourduinen via de Moeren naar Hondschote. In de Cabourduinen is een volledig loopgravenstelsel uit de Eerste Wereldoorlog bewaard gebleven. Dit loopgravenstelsel in de oude duinen van Cabour maakte deel uit van de 'voortuitgeschoven verdediging' van Duinkerke, die op (gedeeltelijke) inundaties berustte.

Het Memoriaal Dunkirk Veterans op de Leopold I Esplanade werd in 1977 opgericht ter nagedachtenis van de Operatie Dynamo, die in mei 1940 meer dan 330.000 geallieerde soldaten op de stranden tussen De Panne en Gravelines evacueerde. Ter hoogte van het strand van De Panne is eind mei 1940 slag geleverd om het strand van De Panne. Gedurende WO II wordt De Panne opgenomen in de Atlantikwall. De Veldbatterij Adinkerke is hiervan een goed bewaard gedeelte.¹⁴

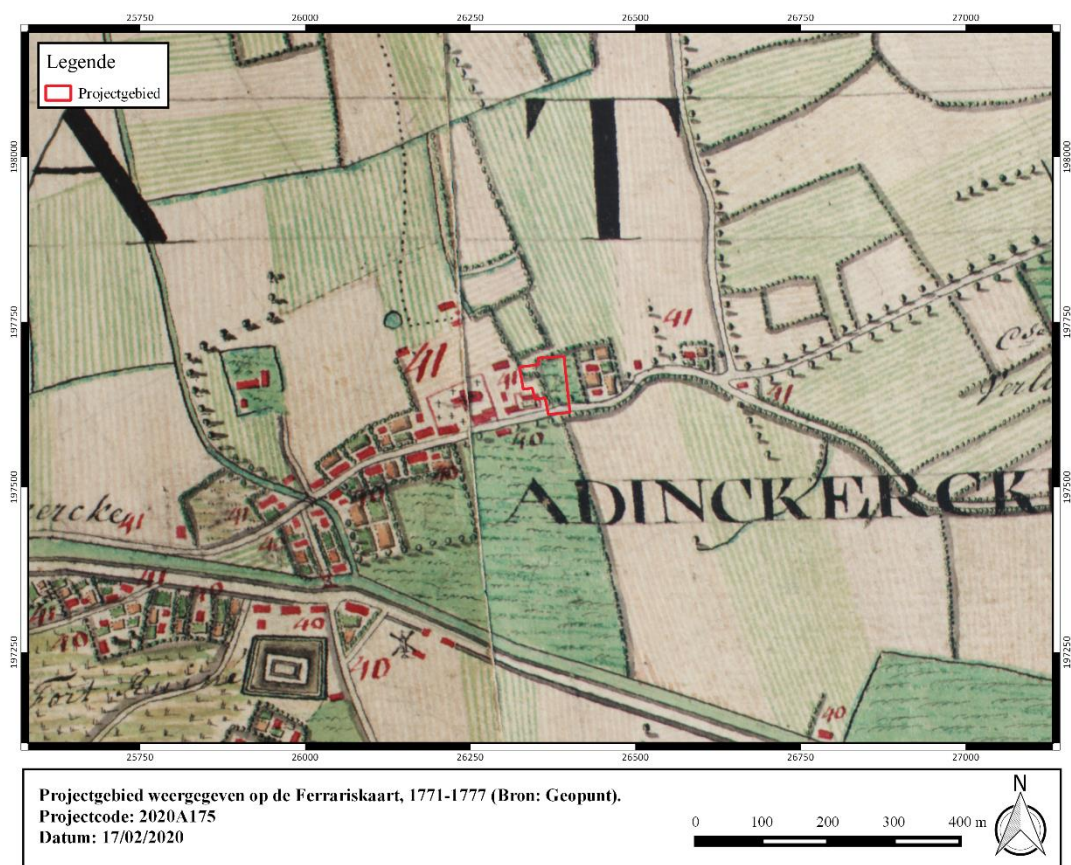
1.4.2.3 Archeologische indicatoren en cartografische bronnen

De Ferrariskaart karteert het plangebied als weiland. Het terrein grenst ten zuiden aan de Noordhoekstraat, die vermoedelijk teruggaat op een oud wegtracé. De dorpskern van Adinkerke is rondom deze weg tot ontwikkeling gekomen. Precies ten westen van het plangebied situeren zich een viertal rechthoekige gebouwen die vermoedelijk een hoeve vormen. Ten westen van deze hoeve situeert zich de dorpskerk met omliggend kerkhof. Ten noorden van het plangebied is duidelijk het Langeleed waar te nemen, die mogelijk teruggaat tot een restgeul die ten zuiden van de duinengordel langsheen de kust liep. De ligging van het plangebied in de directe omgeving van de dorpskern, een oud wegtracé en een bevaarbare waterloop, impliceert een zeer hoge verwachting naar bewoningssporen uit de volle middeleeuwen.

Op de Atlas der Buurtwegen snijdt het westelijk deel van het plangebied een rechthoekig gebouw aan die vermoedelijk een bijgebouw is van de open vierkantshoeve ten westen van het plangebied. De Poppkaart geeft een gelijk beeld weer. Op de loopgravenkaart van 1917 is het gebouw in het westelijk deel van het plangebied nog steeds waar te nemen. De kaart geeft geen WO I-structuren weer binnen de projectgrenzen. Precies ten noorden van het plangebied is een noord-zuid georiënteerde gracht waar te nemen. Deze gracht liep mogelijk verder tot binnen de projectgrenzen. Op het microreliëf is in het noordelijk deel van het terrein een lager gelezen zone waar te nemen die hier vermoedelijk op teruggaat. Op een luchtfoto van april 1945 is het gebouw in het westelijk deel van het plangebied niet langer weergegeven. In het noordwestelijk deel van het plangebied zijn wel een aantal kleine gebouwtjes waar te nemen. Het overige deel van het terrein is deels ingericht als weide, deels als park en deels als boomgaard.

¹⁴ Inventaris Onroerend Erfgoed

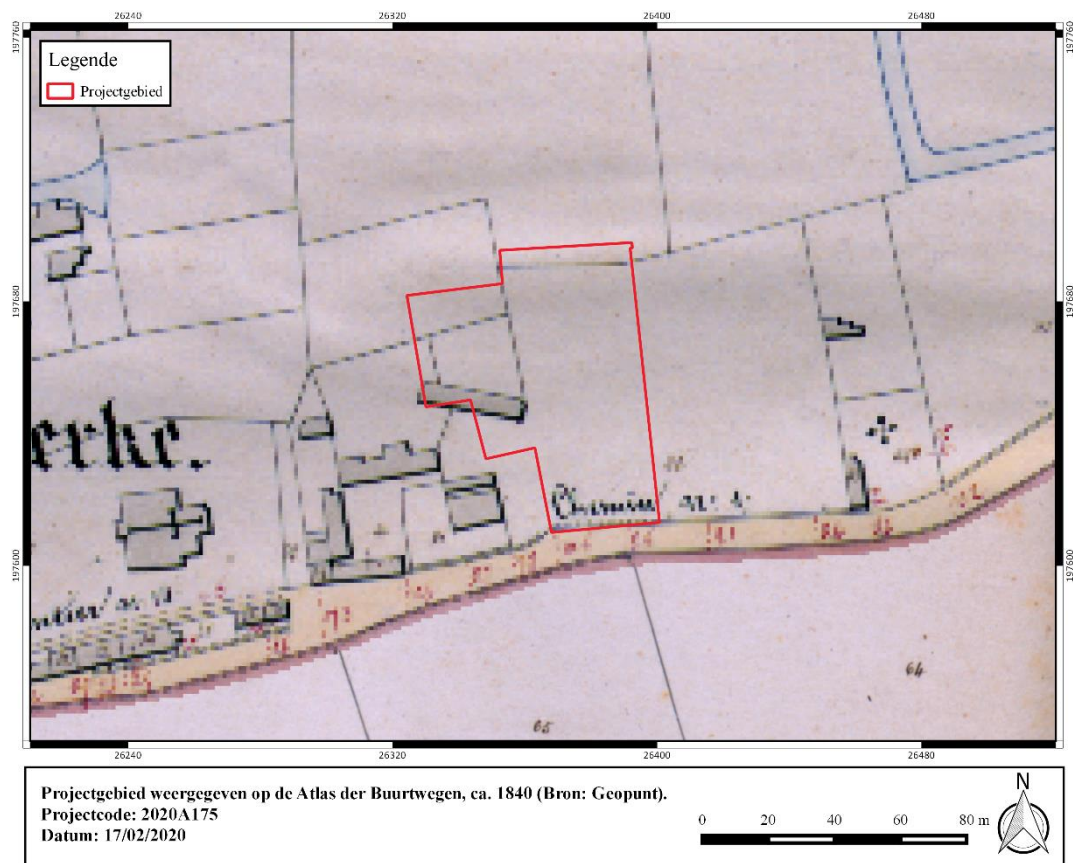

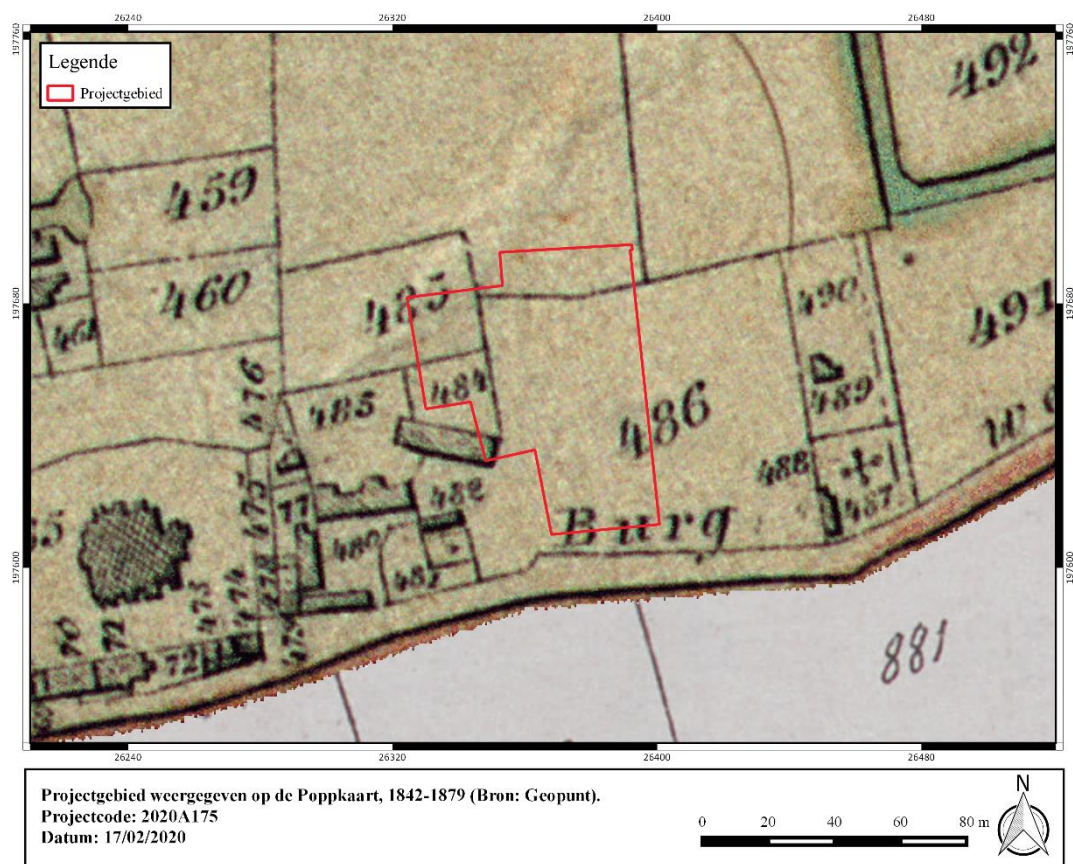
Figuur 17: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

Figuur 18: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt).

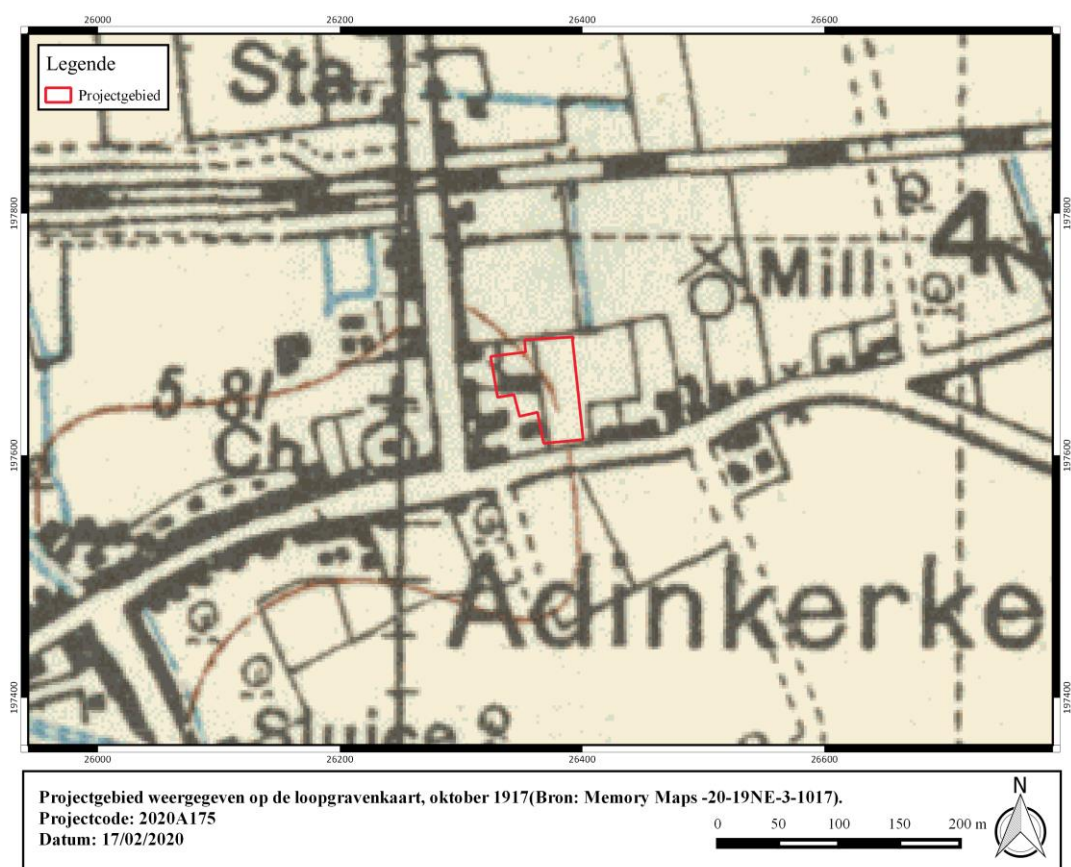

Figuur 19: Projectgebied weergegeven op de Atlas der Buurtwegen, ca. 1840 (Bron: Geopunt).

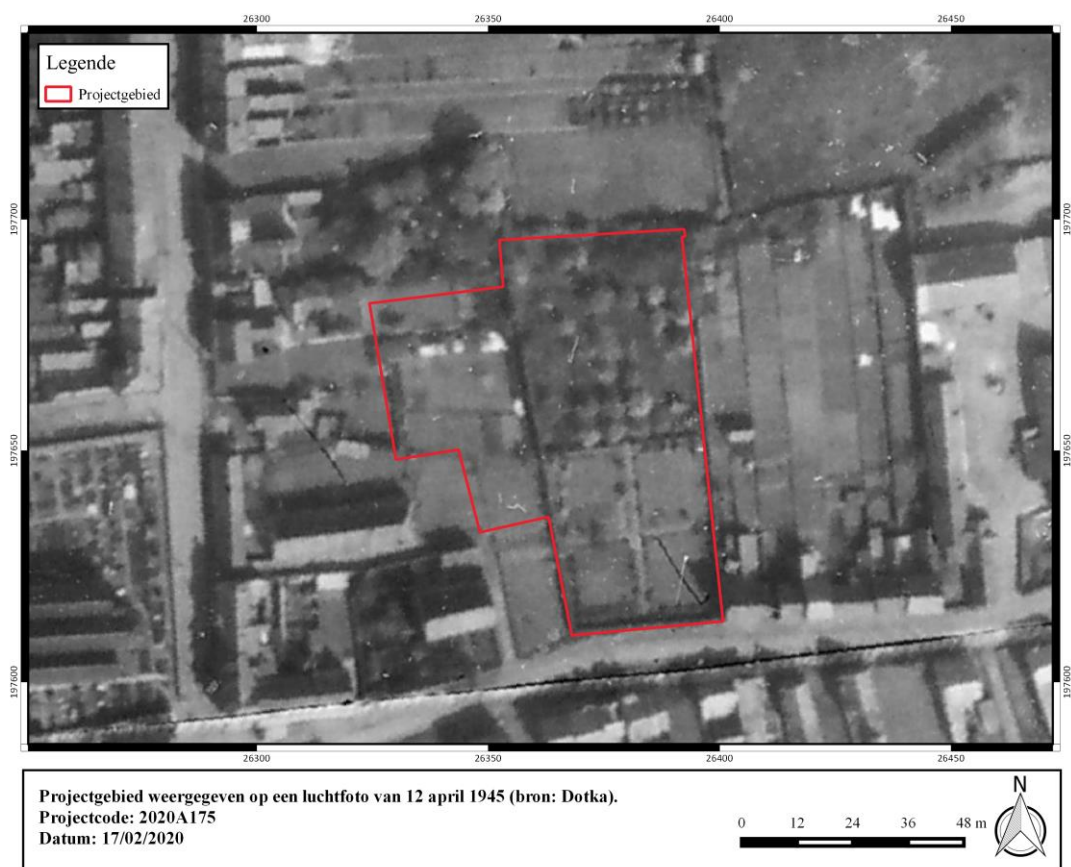

Figuur 20: Projectgebied weergegeven op de Poppkaart, 1842-1879 (Bron: Geopunt).

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de loopgravenkaart, oktober 1917 (Bron: Memory Maps 20-19NE-3-1017).

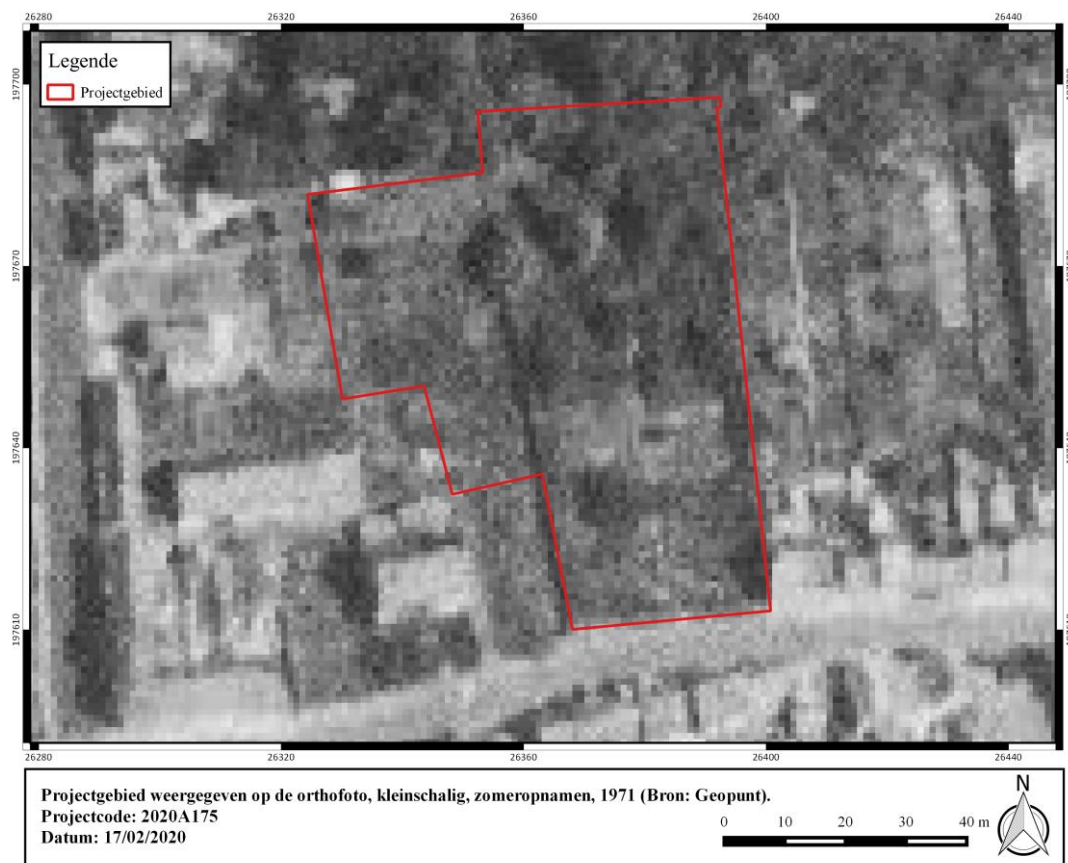

Figuur 22: Projectgebied weergegeven op een luchtfoto van 12 april 1945 (Bron: Dotka).

1.4.2.4 Huidige gebruik en verstoringen

De orthofotosequentie geeft een beperkte evolutie weer in het bodemgebruik binnen de contour van het plangebied gedurende de laatste decennia.

Op de orthofoto van 1971 is de toestand van april 1945 waar te nemen. Het westelijk deel van het terrein is in gebruik als weide met een paar kleine gebouwen (vermoedelijk stallen). Het zuidoostelijk deel is in gebruik als park met paadjes, het noordoostelijk deel van het terrein als boomgaard. Op de orthofoto van 2000 is het overgrote deel van de bomen in het noordelijk deel van het plangebied verdwenen. Het volledige terrein wordt ingericht als weide. Centraal en in het noordwestelijk deel is bebouwing waar te nemen. Vanaf de orthofoto van 2009 is het centrale gebouw iets in omvang afgenomen.

Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt).

Figuur 24: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1989 (Bron: Geopunt).

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt).

Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2005-2006 (Bron: Geopunt).

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, zomeropnamen, 2009 (Bron: Geopunt).

Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt).

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2019 (Bron: Geopunt).

1.5 Synthese

De opdrachtgever plant de realisatie van een verkaveling aan de Noordhoekstraat te Adinkerke, deelgemeente van de Panne. Het onderzoeksgebied is ca. 4416 m² groot en ligt braak.

Landschappelijk gezien is Adinkerke gelegen in de kustvlakte. Het onderzoeksgebied ligt aan het oostelijke uiteinde van de Cabourduinen, op de overgang met de Adinkerkse polders. Ten zuiden van deze oudere duinengordel bevindt zich het uitgestrekte gebied van de Moeren. Een oud wadlandschap dat sinds de middeleeuwen stelselmatig is drooggelegd. De bodemkaart geeft ter hoogte van het onderzoeksgebied geen informatie weer. Op basis van de omliggende polygonen kan aangenomen worden dat het onderzoeksgebied zich bevindt ter hoogte van een kreekkrug of dichtgeslibde getijdengeul die omgeven is door met klei overdekte wadgronden. Uit de sequentiekaart kan afgeleid worden dat het onderzoeksgebied gelegen is op de westelijke rand van een geulsysteem. Ten zuiden van het onderzoeksgebied is echter een relatief grote zone aangeduid die 'uitgebrikt' of 'opgehoogd' is. Vanwege het gebrek aan informatie kan niet uitgesloten worden dat dit mogelijk ook het geval is ter hoogte van het onderzoeksgebied. Vanwege de onzekerheid inzake de gaafheid van het bodemarchief en de complexiteit van het kustlandschap is in de eerste plaats een landschappelijk bodemonderzoek noodzakelijk om bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren.

Cartografische bronnen situeren het terrein aan de rand van de dorpskern van Adinkerke dat zich als baandorp heeft ontwikkeld langs het tracé van de huidige Noordhoekstraat. Deze weg vormt reeds sinds de middeleeuwen een belangrijke verbindingsweg tussen Koksijde en Veurne. Op de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden is het terrein grotendeels in gebruik als grasland. Ten westen van het terrein bevindt zich een vierkantshoeve. De dorpskerk van Adinkerke situeert zich op een 50-tal meter ten westen van het plangebied. Op de 19^e-eeuwse bronnen is weinig tot geen evolutie merkbaar binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Tegen de westelijke perceelsgrens is een relatief groot langwerpig gebouw afgebeeld dat nog aangegeven staat op bronnen uit het begin van de 20^e eeuw. Tijdens de Eerste Wereldoorlog komt De Panne binnen de geallieerde logistieke zone te liggen. Vanuit De Panne wordt de Belgische verdediging aangestuurd. Doorheen Adinkerke liep een vooruitgeschoven verdedigingslijn waarvan op heden nog een deel is bewaard in domein van Cabour. Binnen de grenzen van het onderzoeksgebied zijn geen defensieve of logistieke structuren afgebeeld op loopgravenkaarten. Tijdens de Tweede Wereldoorlog worden ook in De Panne en Adinkerke steunpunten ingericht door het Duitse leger die deel uitmaken van de Atlantikwall. Aan de Cabourweg zijn nog resten van Stützpunkt Adinkerke (STP.049) bewaard. Op een luchtfoto van 1945 zijn binnen de grenzen van het onderzoeksgebied geen resten van Duitse of geallieerde infrastructuur te bemerken. De orthofotosequentie geeft weinig tot geen evolutie weer, het terrein is de voorbije decennia in gebruik als weide.

De archeologische kennis voor de Belgische kustvlakte is relatief schaars en gefragmenteerd waarbij de focus in het verleden vooral kwam te liggen op laatmiddeleeuwse bewoning en activiteiten. Ook in de ruime omgeving van het huidige onderzoeksgebied zijn gekende archeologische sites schaars. Bij enkele werfcontroles in de Cabourduinen, ten westen van het onderzoeksgebied, werden enkele moerneringskuilen herkend die waren gevuld met nederzettingsafval uit de late middeleeuwen. Ten noordoosten van het onderzoeksgebied, aan de Veurnestraat te Koksijde, werden bij onderzoek in 2003 resten van zoutwinning in de late ijzertijd en begraving in de Romeinse periode onderzocht. Daarnaast werd het funderingsplan van een volmiddeleeuwse windmolen herkend en in kaart gebracht. Verder noordwaarts, ter hoogte van 'De Romeinse Vlakte', aan natuurreservaat de 'Westhoek' werden in de jaren '80 eveneens resten van artisanale activiteiten uit de late ijzertijd en Romeinse periode onderzocht. Deze waarnemingen wijzen er op dat er ook in de westelijke kustvlakte moet uitgegaan worden

van bewoning en artisanale activiteiten sinds de late ijzertijd. Deze zoutwinningsactiviteiten vonden bij voorkeur plaats langsheen de getijdengeulen. Over de densiteit en de aard van deze bewoning resten nog vele vragen die enkel beantwoord kunnen worden door verder systematisch onderzoek. Vanwege de vermoedelijke ligging van het huidige onderzoeksgebied in de omgeving van een geulsysteem dient aldus rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van resten uit de ijzertijd en Romeinse periode. Daarnaast wijzen de cartografische indicatoren van laatmiddeleeuwse hoeves inderdaad op een vrij intensieve landbouwexploitatie van de omgeving.

Op basis van het landschappelijk kader en in mindere mate de gekende waarden dient uitgegaan te worden van een trefkans inzake archeologisch erfgoed. De bodemkaart geeft aan dat het terrein is gelegen ter hoogte van een verlande getijdengeulsysteem of zgn. 'kreekrug'. Het exacte moment waarop deze geulen zijn dichtgeslibt is niet exact gekend en verschilt vermoedelijk per geulsysteem. Aangenomen wordt dat de meeste getijdengeulen reeds tegen de late ijzertijd zijn dichtgeslibt, enkel de grootste geulsystemen blijven nog actief. Vanwege dit gegeven is er ter hoogte van het onderzoeksgebied niet langer een verwachting inzake resten van voor deze verlandingsfase. Wel zijn er in de ruime omgeving meerdere aanwijzingen dat in de omgeving reeds in de ijzertijd moet uitgegaan worden van bewoning en artisanale activiteiten. Over de aard hiervan wordt tot op heden nog gediscussieerd. Daarnaast dient evenzeer rekening gehouden te worden met de ligging van het onderzoeksgebied binnen de historische kern van Adinkerke die zich ontwikkeld heeft langsheen het huidige tracé van de Noordhoekstraat. Er kan geenszins uitgesloten worden dat zich nog resten van de vroegste middeleeuwse bewoning in de ondergrond bevinden. De meest geschikte onderzoeksmethode met betrekking tot resten van bewoning en andere activiteiten is een proefsleuvenonderzoek. Tevens zijn er aanwijzingen op de bodemkaart voor ontginning nabij het onderzoeksgebied. Mogelijk hebben activiteiten in het verleden het bodemarchief reeds verstoord of opgeruimd waardoor verder onderzoek niet langer zinvol kan zijn. In de eerste plaats dient een landschappelijk bodemonderzoek de bodemopbouw en bewaringscondities te evalueren. Vervolgens is een proefsleuvenonderzoek noodzakelijk indien het bodemarchief onverstoord blijkt.

2 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2020

AGIV

Baeteman, C. 2007. De ontstaansgeschiedenis van onze kustvlakte, 9 p.

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Lehouck, A.; Thoen, H. 2012. De oude bewoning op de duinen. Onderzoek naar landschap en bewoning in de Westhoekduinen van ijzertijd tot middeleeuwen, in: Berquin, H. (Ed.) In het zand geschreven. De duinen van de Westhoek: een geschiedenis. pp. 131-191.

Lehouck A. 2010: Het verdwenen landschap en de etymologie van Koksijde. Een landschapshistorische benadering op basis van plaatsnamen. In: DE CALUWE J. & VAN KEYMEULEN J. (eds), Voor Magda. Artikelen voor Magda Devos bij haar afscheid van de Universiteit Gent, Gent, 397- 419

Tys D. 2002. De inrichting van een getijdenlandschap. De problematiek van de vroegmiddeleeuwse nederzettingsstructuur en de aanwezigheid van terpen in de kustvlakte: het voorbeeld van Leffinge (gemeente Middelkerke, prov. West-Vlaanderen), in: Archeologie in Vlaanderen VIII - 2001/2002, pp. 257-279

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

